

متن حاضر، منتخبی از بیانات حضرت آیت‌الله جوادی آملی است که در مورد بحث ابتلائات و امتحانات در عرصه حیات بشری تهیه شده است.

ایمان بدون آزمون نیست؛ حتما امتحان می‌شوید!

تهیه و تنظیم: علی اکبر عالمیان

هم ثروت و هم فقر، ابتلاء و امتحان الهی است

بینش برخی افراد این است که اگر یک وقت وضع مالی آن‌ها خوب بود و در سلامت، رفاه و نعمت بودند می‌گویند خدا ما را گرامی داشت اما اگر به بیماری یا به فقر یا مشکلات دیگر مبتلا شدند می‌گویند خدا ما را اهانت کرد. این چنین اشخاصی معیار اهانت و اکرام را در ثروت می‌دانند! در حالی که خداوند فرمود این چنین نیست! هم ثروت ابتلاء و امتحان است و هم فقر و نداری، هم سلامت ابتلاء و امتحان است هم بیماری. در هر دو حال ما داریم شخص را امتحان می‌کنیم. خداوند می‌فرماید، ما هرگز کسی را اهانت نکردیم بلکه ما امتحان کردیم. کسی که دارد، مبتلا به ثروت است و کسی که مشکل مالی دارد مبتلا به فقر است. در نتیجه ما اگر به کسی مال دادیم او را اکرام نکرده‌ایم و اگر کسی را به فقر امتحان کردیم به او اهانت نکرده‌ایم، هر دو نزد ما محترمند چون انسان هستند. تاکید خداوند این است که اگر کسی را به تنگدستی مبتلا کرد به او اهانت نکرده است بلکه او را روی صندلی آزمایش نشانده است چرا که انسان تا امتحان ندهد به کمال نمی‌رسد «و نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً». ما یک کلاس امتحان داریم به نام کلاس ثروت، یک کلاس امتحان داریم به نام کلاس فقر؛ این طور نیست که اگر کسی غنی است همیشه آبا و اجدادش غنی باشند خیلی‌ها فقیرزاده هستند و بعد غنی می‌شوند، خیلی‌ها غنی‌زاده‌اند و بعد فقیر می‌شوند.

هیچ بدی در عالم نیست

حضرت امیر در نامه ۷۲ نهج البلاغه فرمود اگر یک مقداری تلخی می‌بینی صابر باش! برای این که زمان قدرت، مبتلا به قدرتی و در زمان ضعف هم مبتلا به ضعفی؛ بعد فرمود هیچ چیزی نمی‌تواند جلوی قضا و قدر الهی را بگیرد، هیچ بدی در عالم نیست آن چه از ذات اقدس الهی می‌آید خیر و رحمت و برکت است، از ناحیه ذات اقدس اله بدی نیست، هر بدی که هست از این جا نشأت می‌گیرد.

خداوند هر چه به هر کس می‌دهد امتحان است!

خدای سبحان هر چه به هر کس می‌دهد امتحان است. اگر قدرت به کسی داده، امتحان است و اگر قدرت به کسی نداد آزمون است. مرجع عالیقدر ادامه دادند: سلامت و بیماری امتحان است، منتها ما عادت کردیم بیماری را ابتلا می‌دانیم ولی سلامت را ابتلا نمی‌دانیم در حالی که برابر آیات قرآن کریم او که در بیمارستان بستری است، مبتلا به مرض است و او که بیمار نیست، مبتلا به سلامت است؛ مبتلا یعنی ممتحن. فرمود ما بعضی را سالم قرار می‌دهیم یعنی او مبتلا به سلامت است و در کلاس امتحان نشسته است! یا مالی به او می‌دهیم، قدرت و منزلتی به او می‌دهیم، هر چه را خدا به ما داد آزمون است و هر چه را به ما نداد باز هم آزمون است! تا یکی را به شکر بیازماید و یکی را به صبر بیازماید.

امتحانات الهی ایمان را به ظهور می‌رساند

خداوند می‌فرماید ایمان بدون آزمون نیست حتما امتحان می‌شوید و امتحان سنت الهی است و اختصاصی به امت اسلامی ندارد و امتحان برای این است که ایمان و کمالات مؤمنان از قوه به فعل بیاید و آن چه که به عنوان ایمان دارند عملا ظهور پیدا کند و علم فعلی حق - نه علم ذاتی - محقق شود که چه کسی مؤمن است و چه کسی مؤمن نیست.

انسان همواره در برابر آزمون‌های الهی قرار دارد

انسان همواره در برابر آزمون‌های الهی قرار دارد. امام علی علیه السلام می‌فرماید: فرمود هیچ چیزی نمی‌تواند جلوی قضا و قدر الهی را بگیرد، هیچ بدی در عالم نیست آن چه از ذات اقدس الهی می‌آید خیر و رحمت و برکت است، از ناحیه ذات اقدس اله بدی نیست، هر بدی که هست از این جا نشأت می‌گیرد.

هیچ لحظه‌ای نیست مگر این که انسان در کلاس امتحان است

هیچ لحظه‌ای نیست مگر این که انسان در کلاس امتحان است منتهی امتحان‌ها فرق می‌کند، برخی از آن‌ها جزئی است که در هر زمان و در هر زمین هست، هر کسی که از کنار چشم انسان می‌گذرد امتحان است، هر حرفی که از کنار گوش انسان می‌گذرد امتحان است که آیا نگاه می‌کند یا نه؟ آیا گوش می‌دهد یا نه؟

فرار از قضا و قدر ممکن نیست

خدای سبحان می‌فرماید دیگران هم خیال نکنند که از قدرت ما فاصله گرفتند چون «إِنَّ رَبَّكَ لِبِالْمُرْءَادِ»، در هر زمان و زمینی باشند تحت قهر خدای سبحان هستند، فرار از قضا

هر حادثه تلخ یا شیرینی که رخ می‌دهد آزمون است

خداوند کرامتی که به انسان می‌دهد در مقابل آزمون‌های الهی است، خداوند در سوره مبارکه فجر فرمود بعضی مبتلا به سلامت‌اند، بعضی مبتلا به بیماری؛ برخی خیال می‌کنند تنها وقتی مریض شدند مبتلایند دیگر نمی‌دانند آن وقتی هم که سالم‌اند مبتلایند. فرمود بعضی مبتلا به ثروت‌اند، مبتلا به جوانی‌اند، بعضی مبتلا به فقرند، مبتلا به پیری‌اند، ابتلا یعنی امتحان، فرمود ما به کسی رایگان چیزی نمی‌دهیم هر چه می‌دهیم امتحان است و در برابرش مسئولیت است. هر حادثه تلخ یا شیرینی که رخ می‌دهد آزمون است. این مطلب قرآنی را وجود مبارک حضرت امیر در بسیاری از خطبه‌ها و نامه‌ها و کلماتش آورده است.

و قدر ممکن نیست نه این که ممکن باشد ولی دیگری او را تعقیب کند و بگیرد.

راه شناخت آزمون الهی از کیفر اعمال

این شریعت حلال و حرام را مشخص کرده است «لِإِنْسَانٍ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ»، ذات اقدس اله در درون ما دستگاه قضایی خوبی قرار داده است به نام وجدان و نفس لوامه، شدنی نیست که کسی بخواهد خودش را فریب بدهد ولو این که چندین عذر بتراشد و دیگران را قانع کند - «ة» در «بصیرة» تأیید نیست بلکه برای مبالغه است مثل علامه - هرکسی می‌داند بد کرده است یا نه، در شریعت که مشخص است اگر اهل شریعت هم نبود در بسیاری از مسائل، عقل فجور و تقوا را در اثر الهام الهی می‌فهمد و بد و خوب را تشخیص می‌دهد لذا اگر خلاف کرد می‌فهمد که کیفر است و الا آزمون الهی است، گاهی سخن از عمار یاسر و سمیه است که معلوم است آزمون الهی است یک وقت هم نسبت به گذشته کیفر و نسبت به آینده آزمون است.

رخداد تلخ کرونا با رحمت مطلقه الهی هماهنگ است

رخداد تلخ و مهمان ناخوانده کرونا ویروس - که جامعه بشری را گرفتار کرده است - با رحمت مطلقه الهی هماهنگ است، گاهی خداوند افراد خوابیده و غافل را به وسیله این امور بیدار و انسان‌های بی تفاوت‌ها را هشیار می‌کند. در نظام خلقت چیزی شر نیست و اگر اندک آسیبی به جامعه برساند، شر آن بسیار کم و خیرش بسیار زیاد است.

ایمان بدون آزمون نیست حتما امتحان می‌شوید

خداوند می‌فرماید ایمان بدون آزمون نیست حتما امتحان می‌شوید و امتحان سنت الهی است و اختصاصی به امت اسلامی ندارد و امتحان برای این است که ایمان و کمالات مؤمنان از قوه به فعل بیاید و آن چه که به عنوان ایمان دارند عملا ظهور پیدا کند و علم فعلی حق نه علم ذاتی محقق شود که چه کسی مؤمن است و چه کسی مؤمن نیست.

وجود انواع امتحان‌ها در محضر ربوبی

وجود مبارک حضرت امیر فرمود ما این چند سالی که هستیم مرتب داریم امتحان می‌دهیم، یا امتحان شکر است یا امتحان صبر است یا در کلاس شکر نشستیم یا در کلاس صبر نشستیم. خدای سبحان با فراز و فرودهایی که درباره ما اعمال می‌کند ما را می‌آزماید تا بعد از امتحان به مقصد برسیم و مقصودمان را در آن مقصد زیارت کنیم، اگر ما موجود ابدی هستیم و اگر روح نمی‌میرد که نمی‌میرد، معلوم می‌شود شما یک مروی دارید، یک قرارگاهی دارید، جایی که انسان عبور می‌کند می‌شود ممر، جایی که برای ابد می‌ماند می‌شود مقرر. ما چنین عالمی در پیش داریم.

انسان باید اول امتحان دهد و بعد برود

انسان با مرگ از دنیای با این وضعیت به سوی بهشت می‌رود، چرا باید به گونه‌ای زندگی کرد که دنیا به سمت نادرستی پیش رود؟ چرا تمدن ما در تدین ما نباشد؟ چرا جامعه نباید مانند بهشت باشد؟ تمنای مرگ بدان معنا که انسان بخواهد خلاف خواسته الهی و بدون امتحان برود درست نیست و امکان ندارد، انسان باید امتحان دهد و زمانی که اراده الهی تعلق گرفت برود.

بیماری خطرناک کرونا؛ جلوه‌ای از امتحان الهی

خدای سبحان گاهی انسان را به نعمت امتحان می‌کند و گاهی به نعمت! در سوره مبارکه فجر آمده است: «فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِي...» آزمون الهی دو قسم است گاهی به رفاه است گاهی به رنج؛ این بیماری خطرناک کرونا که عده‌ای را در جامعه گران‌قدر و عزیز ما درگیر کرده، امیدواریم آن‌ها که مبتلا نشده‌اند، از باب دفع بیماری مبتلا نشوند و خدا عنایت کند و آن‌ها که مبتلا شده‌اند، از باب رفع بیماری، بر اساس «و نُنزِلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَ رَحْمَةٌ» شفا پیدا کنند.

اگر در جامعه گناه کم شود.....

خشکسالی یک امتحان الهی است و اگر در جامعه گناه کم شود مانند این که کسی از بیت‌المال سوء استفاده نکند و خلافی مرتکب نشود خداوند سدها را پر می‌کند از طرفی دعا نیز خیلی موثر است چرا که به تعبیر بوعلی سینا یک انسان فیلسوف کسی است که بین انسان‌های خوب و نزول باران ارتباط قائل باشد. لذا دعای استسقاء حضرت سجاد^ع را همه بخوانند چرا که ما هر چه داریم از این ناله‌هاست و این‌ها را فراموش نکنید و شهدای عزیزمان نیز با زمزمه یا حسین یا حسین^ع اثر آن را عملا دیدند.

یک قطره‌ایم در این عالم و این عالم پر از امتحان است!

این صبر و استقامت و بردباری ستون دین است. این که فرمود: (وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ)، ما نمی‌دانیم کارگردان عالم کیست و چیست، ما را دارد امتحان می‌کند، دیگری را دارد امتحان می‌کند؛ یک کاری که به مذاق ما درست در نیامده، حتما اعتراض می‌کنیم. اعتراض به معنای نهی از منکر، امر به معروف، نقد، هدایت. این‌ها همه چیز خوبی است اما انسان برنجد از نظام هستی که این چه نظامی است؟ نخیر نظام خوبی است، دارد امتحان می‌کند. کل جهان که به کام ما نیست، ما هم یک قطره‌ایم در این عالم و این عالم پر از امتحان است! نماز، ستون دین است، صبر هم ستون دین است. فرمود: اگر برای شما یک حادثه‌ای می‌آمد، خودت را محکم به این ستون بچسبان که نیفتی!

یوسف صدیق هم به جمال امتحان شد، هم به جلال

این نعمت گاهی جلال است و گاهی جمال و اگر کسی از نعمت جلال و نعمت جمال بهره خوب نبرد ممکن است خدای سبحان این نعمت را از او بگیرد؛ وجود مبارک یوسف صدیق (سلام‌الله علیه) هم به جمال امتحان شد، هم به جلال. به جمال امتحان شد که معلوم بود، به جلال و عزت و شکوه که آن مقام والا بود آن هم امتحان شد. در هر دو امتحان سرفراز برآمد.

امتحان، اکرام نیست

بنابراین هیچ کس حق ندارد اگر او را در کلاس امتحان نشانند، منتها روی فرش ابریشم نشانند، دارند امتحان می‌کنند، کسی را در کلاس امتحان نشانند روی حصیر نشانند دارند امتحان می‌کنند؛ نه او را اکرام کردند نه این را اهانت. اما طبع اکثری مردم، خوی مردم در انسان‌شناسی اشتباه می‌کنند. ما امتحان کردیم به او مال دادیم او خیال می‌کند که ما او را گرامی داشتیم نخیر! اگر کسی را بخواهند در کلاس امتحان ببرند روی فرش ابریشم نشانند که ببینند این از نظر اخلاقی چه بازدهی دارد، این که احترام نیست. یک وقت مهمان عزیزی، عالمی، عادل آمد، به آن حساب دیگری است. یک وقت کسی را می‌خواهند امتحان بکنند می‌خواهند کار دست او بدهند می‌خواهند مسائل مالی را به او واگذار کنند امتحان بکنند او را می‌برند در یک اتاق ابریشمی این باید بفهمد که این امتحان است امتحان که اکرام نیست.

خیلی حیف است که آدم خودش را هدر بدهد.

فرمود ما شما را داریم امتحان می‌کنیم، شما که نمی‌میرید نمی‌پوسید مرگ را می‌میرانید این حرف‌های آسمانی است که قرآن به ما گفته است مگر انسان می‌میرد؟ انسان مرگ را می‌میراند ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ نه «یذوقه الموت»! هر ذائقی مذوق خودش را هضم می‌کند و از آن می‌گذرد. ما هستیم و مرگ نیست که نیست که نیست! مرگی در کار نیست بعد از مرگ. وارد صحنه برزخ شدیم ما هستیم و مرگ نیست، وارد صحنه قیامت شدیم ما هستیم و مرگ نیست، از صراط و این‌ها می‌گذریم ما هستیم و مرگ نیست، - إن شاء الله - وارد بهشت شدیم ما هستیم و مرگ نیست ما هستیم که هستیم! این موجود ابدی است. این را قرآن گفت: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ آن وقت این خیلی حیف است که آدم خودش را هدر بدهد.

ما در جهان آزمون زندگی می‌کنیم

ما در جهان آزمون زندگی می‌کنیم، در قرآن فرمود: بدون آزمون کسی به مقصد نمی‌رسد و خود انسان هم در مکابده و رنج خلق شده است: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ﴾ یعنی رنج و دشواری، چون جهان، جهان آزمون است. این آزمون‌ها، گاهی به صورت بیماری است، گاهی به صورت عوامل دیگر ظهور می‌کند ... وگرنه خود مرض و بیمار شدن، این در خود کربلا دامن‌گیر بعضی از اعضا اصلی نهضت بودند؛ یعنی وجود مبارک امام سجاد (سلام‌الله علیه) به بیماری مبتلا شد، این‌ها آزمون الهی است. گاهی عنایت الهی است که خدای سبحان، به وسیله همین بیماری، انسان را نگه می‌دارد که وارد صحنه نشود، زیرا اگر وارد صحنه شود با این بیماری، آن راز و رمز درمان صحیحانه است، این منتفی است. اگر چنانچه به‌وسیله همین آزمون، انسان، کامیاب از امتحان بر بیاید، اجر فزونتری دارد.

انسان تا زنده است در کلاس آزمون است

نگویید خدایا ما از فتنه به تو پناه می‌بریم؛ چراکه داشتن فرزند فتنه است، داشتن مال امتحان است، بلکه بگویید خدایا از آن فتنه‌هایی که ما را همراه می‌کند ما به تو پناه می‌بریم، چه فتنه‌های سیاسی، چه فتنه‌ها اجتماعی و چه فتنه‌های خانوادگی. آن فرزندی که سبب گمراهی پدر و مادر می‌شود و باعث عصبان و فروپاشی آن خانواده می‌شود چنین فرزندی، فتنه بدی است. انسان تا زنده است در کلاس آزمون است؛ اگر نعمتی دارد باید وظیفه آن تنعم را انجام بدهد و اگر نعمتی دامن‌گیر او شد با نعمت باید کنار بیاید، در هر دو حال دارد امتحان می‌دهد. بنابراین چیزی در این دنیا به عنوان کمال و جمال نیست، چون تنها جایی که مشخص می‌شود چه کسی پیروز است و چه کسی شکست خورده است «یوم الحساب» است.

انسان عاقل کیست؟

انسان از نظر قرآن کریم به دو قسمت تقسیم می‌شود: یا زندگی او بر اساس عقل است یا زندگی او بر اساس خیال، آن انسانی که همه پدیده‌ها را آزمایش می‌داند و در هر آزمونی هم به خوبی از عهده بر می‌آید، او عاقل است. آن انسانی که در حوادث نشاط‌آور خود را گم می‌کند و در حوادث دردناک گرفتار بی‌صبری و جزع هست، او انسانی است که در خیال زندگی می‌کند. از اول قرآن

رخداد تلخ و مهمان ناخوانده**کرونا ویروس - که جامعه****بشری را گرفتار کرده است - با****رحمت مطلقه الهی هماهنگ****است، گاهی خداوند افراد****خوابیده و غافل را به وسیله****این امور بیدار و انسان‌های****بی تفاوت‌ها را هشیار می‌کند.****در نظام خلقت چیزی شر****نیست و اگر اندک آسیبی به****جامعه برساند، شر آن بسیار کم****و خیرش بسیار زیاد است.**

کریم به عنوان عاقل و مؤمن نام می‌برد و از دوم به عنوان مختال نام می‌برد.

انسان تا نفس می‌کشد در کلاس امتحان نشسته است

بیاناتی که در روایات ما آمده که «دَارُ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ» این است که اگر کسی رئیس شد و اگر کسی مرئوس شد هر دو ممتحن هستند، اگر کسی متمکن شد و اگر کسی متضرر شد هر دو در امتحان هستند، چیزی غیر از امتحان نیست؛ پس انسان تا نفس می‌کشد در کلاس امتحان نشسته است بنابراین «فِي كَيْدٍ» است در مکابده است در رنج است در تلاش و کوشش است که از عهده امتحان به خوبی برآید، این جواب قسم است «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَيْدٍ».

هر حادثه‌ای که برای ما پیش بیاید امتحان الهی است

مستحضرید هر حادثه‌ای که برای ما پیش بیاید امتحان الهی است؛ مثل کنکورها در این دانشگاه‌ها و حوزه‌ها، گاهی امتحان سالانه است، گاهی نیم‌سال است، گاهی امتحان در کلاس هست. در بخشی از آیات قرآن کریم فرمود گرچه انسان در معرض آزمون هست؛ ولی آن امتحان‌های مهم، سالی یکی دو بار است «يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ»، حالا در صدر اسلام مربوط به غزوه بود، سالی یک یا دو مرتبه جنگ رسمی شروع می‌شد، این آیه که مطلق هست و آن مورد هم که مخصص نیست. فرمود آن امتحان‌های مهم یا یک بار یا دو بار امتحان مهم است؛ ما موظف هستیم هر لحظه آزمون را خوب پس بدهیم. پس راه باز است و در همه موارد ذات اقدس الهی در کمین ماست که دست ما را بگیرد: «إِنَّ رَبَّكَ لَبَالِغٌ أَلَمٌ» آن شیطان در کمین است که پای ما را بگیرد: «لَأَقْضِيَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ». خیلی فرق است. اگر خدا مرتب در کمین است که ما نیفتیم و اگر شیطان مرتب در کمین است که ما را بیاندازد؛ خدا پیروز است، چرا ما آن طرف نرویم؟! هم «إِنَّ رَبَّكَ لَبَالِغٌ أَلَمٌ» است، هم «لَأَقْضِيَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ» است.

توصیه‌ای آموزنده از امام جواد

کسی از وجود مبارک امام جواد علیه السلام توصیه اخلاقی خواست عرض کرد که ما را سفارش کنید. حضرت فرمود: قبول می‌کنید یا فقط می‌خواهید گوش بدهید؟ عرض کرد نه قبول می‌کنم. فرمود: اگر قبول می‌کنید این مسائل را بدان، این‌جا جای امتحان و جای بردباری است اصلاً کسی خیال نکند که این‌جا بخواهد راحتی و راحت به سر ببرد راحتی نصیبش بشود اشتباه است؛ آن‌که این نظام را ساخت این جهان را ساخت فرمود: این‌جا جای آسایش نیست

خودش هم که «وَمَنْ أٰصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيْلًا» دیگر از خدا راست‌گوتر کیست؟ ولی معذک قسم یاد کرد فرمود: «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَيْدٍ» انسان در فشار و رنج و درد و زحمت و سختی قرار داده شد، اصلاً ساختار این‌جا این است این لام لام قسم است، کید یعنی درد و رنج و فشار و مشکلات؛ حالا یکی فشار مالی دارد دیگری فشار خانوادگی دارد یکی فشار سیاسی دارد و یکی فشار اجتماعی دارد هیچ‌کس بیدرد و رنج نیست؛ مستحضرید آن‌ها که وضع مالی‌شان خوب است با قرص خواب می‌خوابند این‌طور نیست که مثلاً راحت باشند حالا کسی خیال نکند این هفتاد هشتاد سال آسوده باشد نه آسایش جای دیگر است آن‌جا که «لَا لَغْوَ فِيهَا وَلَا تَأْتِيُمُ» از یک سو «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ» از سوی دیگر.

دنیا دار امتحان است

ما در مسائل اخلاقی، هر روز با یک نعمت یا یک نعمت روبه‌رو هستیم؛ دنیا همین‌طور است، انسان یا سالم است یا مریض یا مشکلی دارد یا مشکل او حل شده است یا حالات گوناگون این‌طور نیست که ما دائماً در رفاه باشیم یا دائماً در رنج. نعمت و نعمت هر روز در کنار کارهای ما هست این اصل اول. ما اگر سرگرم نعمت باشیم از منعم غافل هستیم، سرگرم نعمت باشیم از آن مبلی و منتقم غافل هستیم، اگر نعمتی به ما رسیده است، همواره خدا را شاکر باشیم که از اوست و اگر نعمتی هم به ما رسیده است، به تعبیر این بزرگان، «از کماندار بپند اهل خرد»، درست است یک حادثه تلخی نصیب انسان شده؛ ولی این تیر تلخی که به ما رسیده است از کمان به ما نرسیده از آن کماندار به ما رسیده، او دارد ما را می‌آزماید اگر بیگانه‌ای این تیر را زد آن‌که ما را می‌آزماید، پاسخ مثبت می‌دهد، اگر آشنایی زد، این آزمون الهی است. خدای سبحان فرمود: ما شما را گاهی به ثروت می‌آزماییم، گاهی به فقر..... چیزی در دنیا به عنوان نعمت مستقل نیست، این فقط در آخرت است، هر چه در دنیا به ما می‌رسد، آزمون الهی است، از هر دو به عنوان امتحان یاد کرده است.

هم نعمت و هم نعمت ابتلاست

ما گاهی ممتحن به نعمت هستیم، گاهی ممتحن به نعمت هستیم، گاهی مبتلا به مرض هستیم، آن‌که در بیمارستان است مبتلاست، آن‌که در دبستان و دبیرستان است مبتلاست، این یکی به سلامت مبتلاست، آن یکی به مرض مبتلاست، «ابتلا»؛ یعنی آزمون. اگر ما غافل باشیم، خیال می‌کنیم این نعمتی است، برای خود ماست،

ما تلاش و کوشش کردیم، همان اسلامی حرف زدیم و - معاذ الله - قارونی فکر کردیم گفتیم: ﴿إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾ و اما اگر موحدانه و اهل قرآن باشیم و موحدانه فکر کنیم این سلامت را امتحان الهی می‌دانیم در کلاس امتحان نشستیم، از آن حداکثر بهره را می‌بریم و اگر - خدای ناکرده - آسیبی به ما برسد آن هم بلاست. ما این دو اشتباه را باید از خود بزدایم: یکی این که نعمت هم ابتلاست، نعمت هم ابتلاست، دوم این که در هر دو حال آن مُبْلَى و ممتحن را باید ببینیم آن منتقم و منعم را باید ببینیم. این که فرمود: ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ را باید ببینیم، اگر نعمت را دیدیم و منعم را ندیدیم در صرف نعمت بی‌راهه می‌رویم و اگر بلا را دیدیم و مُبْلَى را ندیدیم، به غیر او پناهنده می‌شویم. انسان موحد، کسی است که هر دو را آزمون الهی بداند، یک؛ در نعمت، منعم را ببیند، دو؛ در نعمت مُبْلَى و مُنتَقِم را ببیند، سه؛ این موحدانه زندگی می‌کند، چهار؛ همیشه راحت است.

از درون امتحان دشوار موفقیت و برجستگی پیروزی در می‌آید

امتحان، یک کار سختی است یک صبر تلخی است، اما از درون این یک پیروزی در می‌آید نه بیگانه است. از درون امتحان دشوار موفقیت و برجستگی پیروزی در می‌آید، از درون این میوه تلخ یک شربت و شیرینی دلربایی از درون همین میوه تلخ در می‌آید.

دنیا بستر آزمون و حوزه‌ی امتحانست

دنیا بستر آزمون و حوزه‌ی امتحانست و هر آزمایشی برای رسیدن به مقصد، و هر امتحانی برای نیل به مقصود است، دوام آزمایش و استمرار امتحان همانند دور باطل عاقل خواهد بود.

در نظام احسن چیزی شر نیست

ابتلاء در قرآن کریم به معنای امتحان به امور خارج از ساختار خلقت است، به مال امتحان می‌کند، به فرزند امتحان می‌کند به مقام امتحان می‌کند به جاه امتحان می‌کند به حیثیت و آبرو امتحان می‌کند؛ این‌ها چیزهایی است که یا «نعم» است یا «نقم» یا به درد می‌آزمايد تا صبر مشخص بشود یا به رحمت و عنایت می‌آزمايد تا شکر روشن بشود که در ذیل این آیه: ﴿وَتَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ وجود مبارک حضرت امیر(سلام‌الله علیه) بیمار شد، به عیادت آن حضرت رفتند و عرض کردند «کیف حالک؟» فرمود «علی شر».

عرض کردند شما هم تعبیر شر می‌فرمایید؟ فرمود بله برای اینکه خدا در قرآن فرمود: ﴿وَتَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ و این بیماری شر است برای ما، نه این که ما - خدای ناکرده - در برابر حوادث الهی ناراضی باشیم. چون خدا فرمود، ما هم عرض می‌کنیم که شر است؛ ﴿وَتَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾، وگرنه در نظام احسن چیزی شر نیست. «ما لیس موزونا بنقم خاص»، آن چه که مناسب با نقم است در اسرار خلقت نیست؛ در ساختار خلقت بی‌نظمی نیست ولو به حساب بعضی افراد مناسب حال آن‌ها در نیاید.

فراز و فرود عالم برای آزمایش بشر است

ذات اقدس الهی این فراز و فرود را برای همه دارد، امتحان می‌کند. گاهی قدرت را به دست زید می‌دهد، گاهی به دست عمرو می‌دهد، گاهی ثروت را به دست زید می‌دهد، گاهی به دست عمرو می‌دهد. فرمود: ﴿تِلْكَ الْأَيَّامُ نَدَاوَلُهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾، این در قرآن کریم است، فرمود: این فراز و فرود روزگار را ما دست به دست می‌گردانیم همه را می‌آزماییم. دولت را دولت گفتند برای این که تداول می‌شود از دستی به دست دیگر؛ منتها قدرت‌های عمومی، ثروت‌های عمومی را در سوره مبارکه «حشر» باید که در دست همه بگردد، نه در دست گروهی خاص.

هر حادثه‌ای که برای ما پیش بیاید امتحان الهی است؛ مثل کنکورها در این دانشگاه‌ها و حوزه‌ها، گاهی امتحان سالانه است، گاهی نیم‌سال است، گاهی امتحان در کلاس هست. در بخشی از آیات قرآن کریم فرمود گر چه انسان در معرض آزمون هست؛ ولی آن امتحان‌های مهم، سالی یکی دو بار است.